

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา “กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ” ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของกระบวนการทางสังคมที่ส่งผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุโดยใช้การสำรวจเป็นลำดับ (Sequential Exploratory) เน้นการศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถามและการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้แนวทางเชิงพรรณนา (descriptive approach) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ 2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปยังผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา 3. เพื่อประเมินผลการเรียนรู้การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินวิจัย ดังนี้

1. การออกแบบการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การสร้างเครื่องมือวิจัย
5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
7. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การออกแบบการวิจัย

การศึกษา “กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ” ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของกระบวนการทางสังคมที่ส่งผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุโดยใช้การสำรวจเป็นลำดับ (Sequential Exploratory) เน้นการศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถามและการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้แนวทางเชิงพรรณนา (descriptive approach) เพื่อให้ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมีความครบถ้วน เน้นให้ความสำคัญกับการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและมีรายละเอียดของข้อมูลในประเด็นที่ทำการศึกษาทำให้ได้ข้อค้นพบเป็นที่น่าเชื่อถือเที่ยงตรง แม่นยำ และข้อเสนอแนะของงานวิจัยมีน้ำหนักสามารถนำไปบูรณาการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์กับหน่วยงานอื่น ๆ ต่อไป โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ (Phases) ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษา/สำรวจรูปแบบวิธีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยทบทวนวรรณกรรมและข้อมูล

เบื้องต้น เกี่ยวกับลักษณะ กระบวนการ และวิธีการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยใช้การสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเพื่อกำหนดประเด็นและโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรเพื่อสร้างแบบจำลองสมมุติฐาน ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของกระบวนการทางสังคมที่ส่งผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ระยะที่ 2 สร้างแบบจำลองสมมุติฐานความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของกระบวนการทางสังคมที่ส่งผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ และสร้างเครื่องมือวิจัยเพื่อทดสอบความเชื่อถือได้ของแบบจำลอง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมายร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสอบถามข้อมูล (Questionnaire) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ระยะที่ 3 การสรุปผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อพัฒนาโมเดลของกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุและตรวจสอบความถูกต้องของโมเดลระหว่างทฤษฎีและข้อมูลเชิงประจักษ์ และสร้างแบบวัดผลการเรียนรู้กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นทดลองใช้ ปรับแก้และเก็บข้อมูล

ระยะที่ 4 ตรวจสอบการวัดผลการเรียนรู้กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันระหว่างข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผลการวิจัยเสริมเพื่อเป็นการลดจุดอ่อนเสริมจุดแข็งของข้อมูลและสร้างรูปแบบการใช้กระบวนการด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 3.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาริวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง	รูปแบบการศึกษาริวิจัย
ประชาชน(ผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป)	วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)
ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ	วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
- ประชาชนชาวบ้าน	
- สภาวัฒนธรรม	
- นักวิชาการวัฒนธรรม	
- ผู้นำชุมชน	

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาริวิจัยครั้งนี้คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้าน สภาวัฒนธรรม นักวิชาการวัฒนธรรม ผู้นำชุมชน ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ที่อยู่อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการทั้ง 6 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี อำเภอบางเสาธง อำเภอบางบ่อ อำเภอพระประแดง และอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จำนวนประชากรทั้งสิ้น 101,505 คน (สำนักทะเบียนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ, 2560) โดยวิธีการคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยวิธีของยามานะ (Yamane, 1973 อ้างถึงใน ไพฑูรย์ โปธิสว่าง, 2554, หน้า 184) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ .05 ปรากฏได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 398 คน โดยมีสูตรดังนี้

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{[1+Ne^2]}$$

เมื่อ n คือ จำนวนตัวอย่างหรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ จำนวนหน่วยทั้งหมด ขนาดของประชากรซึ่งเท่ากับ 101,505 คน

E คือ ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง (Sampling error) ในที่นี้จะกำหนดเท่ากับ +/- 0.05 ภายใต้ความเชื่อมั่น 95 %

$$\text{แทนค่าสูตร } n = \frac{101,505}{1+101,505 (0.05)^2} = 398$$

เมื่อผลการคำนวณออกมาได้ 398 คน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างไว้ 398 คน เมื่อได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างของประชากรที่เก็บในจำนวน 6 อำเภอ โดยใช้วิธีจัดกลุ่มแบบสัดส่วน (Stratified random sampling)

เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วในแต่ละชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บตัวอย่างโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

- ปราชญ์ชาวบ้าน ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 6 คน
- สภาวัฒนธรรม 6 คน
- นักวิชาการวัฒนธรรม 1 คน
- ผู้นำชุมชน 5 คน

ตารางที่ 3.2 ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน(คน)
ปราชญ์ชาวบ้าน	
- เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่	1
- หมอชาวบ้าน	3
- พ่อครูที่ชาวบ้านให้ความเคารพ	2
สภาวัฒนธรรม	
- ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองฯ	1
- ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลี	1
- ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบางบ่อ	1
- ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบางเสาธง	1
- ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอพระประแดง	1
- ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอพระสมุทรเจดีย์	1
นักวิชาการวัฒนธรรม	
- เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด	1
ผู้นำชุมชน	
- กำนัน	3
- ผู้ใหญ่บ้าน	1
- ประธานชุมชน	1
	18

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

- ขนาดของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เก็บจำนวน 6 อำเภอ ใช้วิธีจัดกลุ่มแบบสัดส่วน เมื่อได้จำนวนแล้วใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย
- ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้การเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 6 คน สภาวัฒนธรรม 6 คน นักวิชาการวัฒนธรรม 1 คน ผู้นำชุมชน 5 คน รวม 18 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ คือแบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 398 คน มีรายละเอียดดังนี้

1. ทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ (Reliability Test) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณได้รับการพิจารณาและแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบและให้คะแนนมีค่าความถูกต้อง (IOC) แล้วนำแบบสอบถามที่ใช้สำหรับการวิจัยไปเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือต่อไป

2. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดสอบ (Pretest) ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง ทดสอบค่าความเชื่อมั่นตามแบบสัมฤทธิ์ครอนบักอัลฟา (Cronbach's Alpha) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก

แบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการ/ รูปแบบ/ วิธีการใช้/ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทสังคมในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ

เครื่องมือเชิงคุณภาพ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพและเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อสร้างข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาวิจัยโดยสร้างเครื่องมือวิจัยจากการศึกษาทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลเชิงประจักษ์จากการลงสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของสนามวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างสำหรับกลุ่มตัวอย่างจากการอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 18 คน ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษา และสังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวคิดสำหรับสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง และนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เชี่ยวชาญและเป็นยอมรับตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาดำเนินการปรับและแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้จริงในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 3 คนเพื่อแก้ไขข้อคำถามและภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขึ้นมา ดังนี้

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดและผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ใน 6 ด้าน 1) คุณลักษณะของแวดล้อม 2) ศักยภาพของบุคคล 3) ระบบสังคม 4) บทบาทของสังคม 5) พฤติกรรมการถ่ายทอด และ 6) ภูมิปัญญาปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ในการสำรวจและวัดผลกระบวนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพและผลการใช้ ที่ส่งผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

2. แบบบันทึกการสังเกต (Observation form) เกี่ยวกับคุณลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview) ซึ่งมีการวางแผนจัดเตรียมชุดของคำถามและวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลตนเองของกลุ่มผู้สูงอายุตามหลักฐานเชิงประจักษ์ร่วมกับการสังเกต โดยใช้การสังเกต (Observation) แบบมีส่วนร่วมพอประมาณ (Moderate participation) โดยผู้วิจัยปรับบทบาทของตัวเองให้สมดุลระหว่างการเป็นผู้สังเกตการณ์และผู้เข้าร่วมที่มีความสัมพันธ์อันดีกับสมาชิกคนอื่น ๆ และทำการบันทึกข้อมูลในแบบสังเกต และนำข้อมูลที่ได้มาสร้างข้อสรุปเบื้องต้น

3. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview) เกี่ยวกับความรู้ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกระบวนการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเอง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลถึงภูมิปัญญาที่ใช้รูปแบบ ขั้นตอน วิธีการของการใช้กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาและผลของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเอง ด้วยวิธีการ (Snowball sampling technique) หรือการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปากของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาสร้างข้อสรุป เพื่อยืนยันผลการวิจัยและสรุปผลร่วมกันที่ได้จากข้อค้นพบการวิจัย

การสร้างเครื่องมือวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ แนวคิดเรื่องกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการศึกษาค้นคว้า

2. ทำการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามเพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดของการศึกษา โดยขอรับการปรึกษาแนะนำจาก รศ.บุญเดิม พันรอบและ ผศ.ดร.บุญเชิด หนูอิม ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่อผู้มีประสบการณ์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงตามโครงสร้าง และความตรงตามเนื้อหา พร้อมทั้งขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้มีความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับแก้ไข จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try - out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรในพื้นที่จังหวัด

สำหรับแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อนำมาคำนวณหาความเชื่อมั่นด้วย Cronbach's Alpha ได้ค่าเท่ากับ .778 ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง (มากกว่า 0.7) จึงนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ
 - 1.1 ผู้ศึกษาทำหนังสือ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล
 - 1.2 ลงพื้นที่เพื่อแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ทั้งหมด 6 อำเภอ จำนวน 398 ชุด ตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ
 - 2.1 ผู้วิจัยทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล
 - 2.2 กำหนดนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการสัมภาษณ์และผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พูดคุยถึงประเด็นการศึกษาที่กำหนดไว้โดยทำการบันทึกเสียงและบันทึกลงข้อมูลในแบบสัมภาษณ์
 - 2.3 เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน ดังนี้
 - 2.4 เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว นำแบบสอบถามที่รวบรวมมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม หากครบถ้วนและสมบูรณ์ทุกฉบับจึงนำไปประมวลผลต่อไป
 - 2.5 นำแบบสอบถามที่รวบรวมมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม หากครบถ้วนและสมบูรณ์ทุกฉบับจึงนำไปประมวลผลต่อไป

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการเทียบเคียงรูปแบบ (Pattern matching) (Yin, 2003) โดยการสร้างข้อสรุปจากการเก็บข้อมูลที่ได้มานำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางทฤษฎี (theory) และงานวิจัยที่ผ่านมา โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของ (Miles & Huberman, 1994) ที่ได้เสนอแนะขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการวิจัย มีรายละเอียดประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือการลดข้อมูล (data reduction) การจัดรูปแบบข้อมูล (data display) และการร่างข้อสรุปและการยืนยัน (conclusion drawing and verification) (Yin, 2003) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การลดข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการลดข้อมูล โดยการเขียนสรุป การให้รหัส การร่างหัวข้อย่อที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการวิจัย การจัดกลุ่มข้อมูลการสร้างเกณฑ์ในการจำแนกกลุ่มข้อมูล

การเขียนบันทึกเพื่อเตือนความจำ สรุปความเหมือนและแตกต่างของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งกระบวนการเหล่านี้ผู้วิจัยเริ่มกระทำตั้งแต่เริ่มเก็บข้อมูลจนงานวิจัยนี้สำเร็จ

2. การจัดรูปแบบข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดรูปแบบข้อมูลหลังจากที่ลดข้อมูลและนำมาจัดข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเหมือนกันเพื่อยืนยันความถูกต้องและพิจารณาถึงความต่างของข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อสรุปของการวิจัย

3. การร่างข้อสรุปและการยืนยัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการหลังจากที่ได้จัดรูปแบบข้อมูลเสร็จสิ้นแล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความและกระทำความเข้าใจถึงรูปแบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package For the Social Science) โดยใช้สถิติสำหรับการวิจัยได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) ใช้วิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์ผลจากเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale)ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean: \bar{x}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย โดยใช้สูตรภาคขึ้นดังนี้

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกคำตอบในด้านต่าง ๆ ตามระดับความคิดเห็นของตน มาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีของลิเคิร์ต โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ (Likert Scale,1961) ดังนี้

5	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ มีเกณฑ์การแปลความหมาย (Best, 1986) ดังนี้

การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยจะมีเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 04.21- 05.00	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 03.41- 04.20	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 02.61- 03.40	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 01.81- 02.60	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 01.00- 01.80	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการที่เป็นกรณีศึกษา จะใช้การทดสอบสมมติฐานทางสถิติได้แก่ t-test, F-test การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05 และและการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)

3. กรณีพบความแตกต่างในการเปรียบเทียบความคิดเห็นจะทำการตรวจสอบโดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธี LSD (Least Significant Difference)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analyses) ยึดแนวเชิงพรรณนา (descriptive approach)

เครื่องมือที่ใช้และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็นสองส่วนด้วยวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อสร้างข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาวิจัย โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. เครื่องมือเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ คือแบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 คน มีรายละเอียดดังนี้

1. ทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ (Reliability Test) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณได้รับการพิจารณาและแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบและให้คะแนนมีค่าความถูกต้อง (IOC) แล้วนำแบบสอบถามที่ใช้สำหรับการวิจัยไปเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือต่อไป

2. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดสอบ (Pretest) ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง ทดสอบค่าความเชื่อมั่นตามแบบสัมฤทธิ์ครอนบัคอัลฟา (Cronbach's Alpha) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค

แบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการ/ รูปแบบ/ วิธีการใช้/ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทสังคมในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ

2. เครื่องมือเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างสำหรับกลุ่มตัวอย่างจากการอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 18 คน ด้วยวิธี Snowball Sampling Technique ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษาและสังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวคิดสำหรับสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง และนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เชี่ยวชาญและเป็นยอมรับ ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาดำเนินการปรับและแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้จริงในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 3 เพื่อแก้ไขข้อคำถามและภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการเทียบเคียง รูปแบบ (Pattern matching) (Yin, 2003) โดยการสร้างข้อสรุปจากการเก็บข้อมูลที่ได้นำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางทฤษฎี (theory) และงานวิจัยที่ผ่านมา โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของ (Miles&Huberman,1994) ที่ได้เสนอแนะขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการวิจัยมีรายละเอียดประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ การลดข้อมูล (data reduction) การจัดรูปแบบข้อมูล (data display) และการร่างข้อสรุปและการยืนยัน (conclusion drawing and verification) (Yin,2003) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การลดข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการลดข้อมูล โดยการเขียนสรุป การให้รหัส การร่างหัวข้อย่อยที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการวิจัย การจัดกลุ่มข้อมูลการสร้างเกณฑ์ในการจำแนกกลุ่มข้อมูล การเขียนบันทึกเพื่อเตือนความจำ สรุปความเหมือนและแตกต่างของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งกระบวนการเหล่านี้ผู้วิจัยเริ่มกระทำตั้งแต่เริ่มเก็บข้อมูลจนงานวิจัยนี้สำเร็จ

2. การจัดรูปแบบข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดรูปแบบข้อมูลหลังจากที่ลดข้อมูลและนำมาจัดข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเหมือนกัน เพื่อยืนยันความถูกต้อง และพิจารณาถึงความต่างของข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อสรุปของการวิจัย

3. การร่างข้อสรุปและการยืนยัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการหลังจากที่ได้จัดรูปแบบข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว นำมาวิเคราะห์ ติความ และกระทำความเข้าใจถึงรูปแบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package For the Social Science) โดยใช้สถิติสำหรับการวิจัยได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) ใช้วิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์ผลจากเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean: \bar{x}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย โดยใช้อันตรภาคชั้นดังนี้

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกคำตอบในด้านต่าง ๆ ตามระดับความคิดเห็นของตน มาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีของลิเคิร์ต โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ (Likert Scale, 1961) ดังนี้

5	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ มีเกณฑ์การแปลความหมาย (Best, 1986) ดังนี้

การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยจะมีเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	04.21- 05.00	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	03.41- 04.20	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	02.61- 03.40	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	01.81- 02.60	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	01.00- 01.80	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการที่เป็นกรณีศึกษา จะใช้การทดสอบสมมติฐานทางสถิติได้แก่ t-test, F-test การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05และและการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)

3. กรณีพบความแตกต่างในการเปรียบเทียบความคิดเห็นจะทำการตรวจสอบ โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธี LSD (Least Significant Difference)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analyses) ยึดแนวเชิงพรรณนา (descriptive approach)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา(descriptive Statistics) เพื่อแจกแจงความถี่(frequency) แสดงค่าร้อยละ(percentage) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. สถิติเชิงอนุมาน (Analytical Statistics) เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Means) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับวิเคราะห์แบบสอบถาม ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการ/ รูปแบบ/ วิธีการใช้/ในการถ่ายถอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพที่เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทสังคมในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม เพื่อทดสอบสมมติฐานในการวิจัย ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายถอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analyses) ยึดแนวเชิงพรรณนา (descriptive approach)

3. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม คือ สถิติที่ใช้ในการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (ไพฑูริย์ โพธิสว่าง, 2554, หน้า 167)

4. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าร้อยละ

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการ/ รูปแบบ/ วิธีการใช้/ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทสังคมในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ 6 ด้าน ประกอบด้วย

- 1) คุณลักษณะของแวดล้อม
 - 2) ศักยภาพของบุคคล
 - 3) ระบบสังคม
 - 4) บทบาทของสังคม
 - 5) พฤติกรรมการถ่ายทอด
 - 6) ภูมิปัญญาปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้
- 5.1 ความถี่
 - 5.2 ร้อยละ
 - 5.3 ค่าเฉลี่ย
 - 5.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
6. สถิติทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ t-test (Independent samples)